

Принцип взаємозалежності усного і писемного мовлення визначає необхідність збалансованого розвитку різних форм мовлення у процесі навчання української мови. Розвиток писемного мовлення учнів значною мірою зумовлюється рівнем володіння усним мовленням. Водночас навички писемного мовлення, які мають специфічні особливості з точки зору синтаксичного, лексичного, стилістичного вираження, сприяють удосконаленню навичок усного мовлення.

Принципи вивчення мови разом зі змістом спрямований на розкриття культурно-історичної інформації, закладеної у мові, шляхом активізації пізнавальної і пошукової активності, творчого мислення учнів, для осмислення цієї інформації, яка розкривається при взаємодії зі змістом і формою мови у процесі навчання.

Отже, лінгводидактичні принципи навчання спрямовані на забезпечення оптимальної організації і збалансованості процесу навчання української мови.

Розглянуті принципи навчання української мови учнів 5–6 класів шкіл з мовами національних меншин визначають загальнодидактичні і лінгводидактичні засади, пріоритети, які необхідно враховувати у процесі навчання мови в умовах нової освітньої парадигми. Дотримання цих принципів сприяє визначенню ефективних методів, прийомів, засобів навчання української мови учнів 5–6 класів з мовами національних меншин, які найбільше відповідають вимогам формування нового освітнього середовища.

Використані джерела

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyak-i-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoi-osviti-i300920-898>

Пентиліук, М.І. (ред.). (2011). Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс: посібник для студентів пед. університетів та інститутів. Київ: Ленвіт.

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАГАТОМОВНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Бакуліна Наталія,

кандидат педагогічних наук

natusya29@ukr.net

Сучасний світ нині проходить зону турбулентності через війни, трагедії, значущі жертви, до омріяного миру, очищення й оновлення. Усе це зумовлює численну міграцію населення — представників багатьох мов і культур.

Так, тільки в Україні біля восьми мільйонів громадян залишили рідні домівки та знайшли прихисток у різних країнах світу, рятуючись від жахів війни. Більшість із них — у країнах Європи. Водночас там уже проживає та/або туди переїжджає значна кількість мігрантів із інших куточків світу. Тому багатомовна освіта в країнах ЄС є не лише предметом дослідження, а й постає життєво необхідним фактором існування та співіснування.

За останнє сторіччя, а особливо останні десятиліття, європейська система освіти пройшла шлях переосмислення та набула певного досвіду з огляду на побудову полікультурного та багатомовного соціуму.

Так, загалом вона ґрунтується на демократичних засадах, на варіативності, на врахуванні індивідуальних особливостей, на свободі вибору всіх учасників освітнього процесу. Це відображається й у створенні та застосуванні сучасного методичного забезпечення. Наразі зупинимося тільки на деяких освітніх ресурсах, які впроваджуються в рамках мовної, а точніше, багатомовної освіти.

Звісно, що кожна європейська країна має свої державні стандарти, типові освітні програми та відповідні методичні рекомендації, однак їх імплементація відбувається різними способами. Видавництва, що опікуються створенням освітнього забезпечення, не просто виконують поліграфічні послуги, а являють собою команду фахівців — авторські колективи, та відповідають за якість своєї продукції від ідеї, розробки концепції — до апробації й упровадження у практиці навчання.

До кожного мовного курсу розробляється комплект навчально-методичного забезпечення, з підручником (із друкованою основою), з робочим зошитом, часто інтенсивним тренінгом, аудіо- та відеокурсом (на CD-носії або як посилання у вигляді QR-коду), методичними рекомендаціями та/або методичним посібником для вчителів/викладачів. І це лише основа для навчання здобувачів освіти. Додатково розробляються численні довідкові видання, такі, як навчальні посібники, двомовні словники та розмовники, комікси, дидактичні онлайн-додатки, сайти та платформи для формування й удосконалення різноманітних комунікативних компетентностей, розширення словникового запасу, усвідомлення лінгвістичних особливостей тієї чи іншої мови. До речі, зазвичай, за однією концепцією та структурою, створюються курси для навчання різних мов.

Кожен освітній комплект побудовано відповідно до авторської концепції, але не заважаючи на це, переважно складається з навчальних матеріалів для формування та розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письма), тематичної лексики різних сфер спілкування (особистісної, навчальної, публічної та професійної) та граматичного матеріалу всіх мовних рівнів відповідно до того чи іншого рівня володіння мовою здобувачів освіти. Також до кожного розділу подається система вправ і завдань, які часто супроводжуються аудіо- та/або відеоматеріалом і правильними відповідями для самоперевірки (як правило, наприкінці видання). Одним із елементів навчальної книги є сторінки для узагальнення вивченого та самоперевірки. Це вкрай важливо, оскільки здобувач освіти може оцінити, що він може та що він знає, а що потрібно повторити/закріпити тощо.

Зміст навчальних текстів є сучасним, науковим, доступним, цікавим, із дотриманням антидискримінаційних принципів, толерантного ставлення та гендерної рівності в умовах багатомовного та багатокультурного суспільства. І це дійсно так.

Система комунікативно спрямованих вправ і завдань сприяє свідомому засвоєнню граматичного матеріалу, а його лінгвістичні особливості часто подано в окремому розділі у вигляді коротких правил і таблиць, які супроводжуються прикладами застосування того чи іншого мовного явища в усному та писемному мовленні.

Як правило, підручники та посібники побудовано на засадах текстоцентричного підходу, тобто той чи інший розділ розпочинається з тексту відповідної комунікативної теми. Це можуть бути тексти різних жанрів і стилів, але найчастіше — авторські, навчальні, які є комунікативно орієнтованими. Художні, наукові та публіцистичні тексти подаються фрагментарно, як правило для яскравішої ілюстрації навчального матеріалу. Але будь який текст є основою для опанування певного лексичного мінімуму, розвитку комунікативних умінь і навичок та засвоєння ретельно дібраного граматичного матеріалу.

У деяких підручниках і посібниках додатково подають список використаних слів/висловлювань/граматичних конструкцій, а у навчальних зошитах — окремі сторінки для ведення власного словника та перекладу тих чи інших висловлювань з виучуваної мови — рідною.

Двомовні та/або багатомовні додаткові навчальні видання — словники, розмовники, довідники, енциклопедії, у тому числі ілюстровані, картинні, тощо, звісно, подають матеріал обома та/або кількома мовами та переважно мають комунікативне спрямування в рамках згаданих сфер спілкування. У цих виданнях часто спостерігається використання фонетичної транскрипції, особливо якщо це стосується неспоріднених мов.

Маючи таку палітру навчально-методичного забезпечення, вчителі/викладачі мають змогу вільно обирати ту чи іншу методичну концепцію і відповідні комплекти навчальних і додаткових матеріалів, створюючи свою власну навчальну програму відповідно до віку та мовного рівня здобувачів освіти. Безумовно, творчі вчителі/викладачі додатково використовують на заняттях різні освітні технології, зокрема інтерактивні й ігрові, сучасні методи та прийоми навчання, спрямовані на організацію парної та групової роботи, готують заздалегідь матеріал для організації індивідуального та диференційованого навчання. Також вони збагачують уроки новим соціокультурним контекстом, знайомлячи своїх учнів/слухачів/учасників курсів/студентів із народною творчістю, адаптованими творами класичної та сучасної літератури, відомими цитатами, поезією, зразками музичної та пісенної культури, опрацьовуючи актуальні новини й обговорюючи події реального життя. Все це сприяє зануренню у виучувану мову та культуру, їх глибше осмислення, усвідомлення й успішне опанування.

Окремої публікації заслуговує тема оцінювання навчальних досягнень. Адже вона, звісно, пов'язана з освітнім процесом, але водночас є взагалі незалежною.

Отже, багатоманітність і варіативність не впливає на якість і не заважає, а навпаки — розширює можливості досягнення успішних результатів навчання на різних

етапах, підвищує мотивацію та пізнавальні інтереси здобувачів мовної освіти, сприяє розвитку як ключових, так і предметних компетентностей, включаючи багатомовну та міжкультурну, що тільки підсилює почуття гідності власної національної ідентичності.

Європейський досвід, звісно, є вкрай корисним, особливо з огляду на його практичні результати. Але сучасні українські вчені та педагоги нині теж мають вагомий доробок і нам є, що презентувати європейській і світовій науковій і освітянській спільноті, ми відкриті й до створення нових спільних проєктів за для відродження безпечного, вільного і мирного сьогодення та майбутнього.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК НАВЧАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНІВ НА УРОКАХ З ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Бібік Надія,

головний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

Номінована в темі проблема обумовлена завданнями формування соціальної компетентності молодших школярів як педагогічного явища. Ця компетентність є ключовою, оскільки за змістом і результатами має міжпредметний характер і спрямовується на набуття школярем навичок співпраці, дотримання соціальних норм, правил і цінностей.

Предметним полем для формування таких навичок є інтегрований предмет «Я досліджую світ», який орієнтований на набуття таких результатів у засвоєнні навичок взаємодії: уміння прийняти точку зору іншого, співпрацювати над вирішенням навчальних завдань, бути дружелюбним, узгоджувати власні потреби з потребами інших для уникнення конфліктів.

З'ясовано, що в процесі навчання на уроці з інтегрованого предмета «Я досліджую світ» вчителі, як правило, організовують різні варіанти співпраці учнів. Переважна увага надається фронтальним видам, коли дається завдання, спільне для всіх учнів. Водночас ефективнішими є диференційовані й індивідуальні види співпраці, які передбачають взаємодію учителя і групи, учителя – групи – класу, учителя – групи – учня, учителя – учня, учня – учня беруть до уваги врахування різних навчальних і комунікативних можливостей учнів, спрямованість завдань на розвиток певних соціальних якостей, необхідність їх ускладнення, налагодження системи взаємин у дитячому соціумі, які можуть стати результатом спільної діяльності учнів у різних формах взаємодії.